

nieuw leger waarmee men toen een bescheiden begin gemaakt had, was door zuinigheid en daarmee samenhangend perfectionisme geremd:

‘De proeven en overwegingen betreffende de invoering van mitrailleurs en mobiele houwitsers duurden eindeloos, als ware dit een welkom voorwendsel om de aanvraag tot aanschaffing uit te stellen. De opgelegde munitievoorraden waren ontoereikend, zelfs voor een oorlog van korte duur. Plannen tot oplegging van voorraden voor de verpleging in tijd van oorlog, maar in ’t bijzonder van graan, kwamen herhaaldelijk aan de orde en werden even dikwijls terzijde gelegd. Aan de treinen van het veldleger ontbraken vele der noodzakelijkste voertuigen. De opgelegde voorraden kleding waren te enenmale onvoldoende . . . De kust-versterkingen waren verouderd.’¹

Zo was de situatie welke de schrijver van die sombere regelen, generaal C. J. Snijders, aantrof toen hij op 1 augustus 1914 tot opperbevelhebber van land- en zeemacht benoemd werd en die benoeming aanvaardde, hoewel hij ‘wist – zeer stellig wist – dat wij verpletterd zouden worden, indien wij toen in een oorlog werden meegesleept.’² Ongeveer 200 000 militairen werden in eerste instantie gemobiliseerd – waarbij het voorkwam, ‘dat de manschappen zich aanmeldden met de bovenkleding over het naakte lichaam en met de blote voeten in de schoenen.’³ De dienstplicht werd over het algemeen met weinig animo aanvaard. Wie dienen moest, ‘had pech’ – wie niet behoefde op te komen, poogde buiten schot te blijven. Het land als geheel telde 600 000 jongens en mannen tussen de zeventien en veertig jaar die niet onder de militie- en landweerplicht vielen, maar toen de regering begin augustus ’14 de oprichting van de vrijwillige landstorm bekend maakte, meldden zich nog geen 2000 hunner aan.

De sterkte van het leger werd in de vier oorlogsjaren die volgden, door nieuwe oproepingen ruim verdubbeld; de marine bleef, hoofdzakelijk met kruisers en torpedoboten, ijverig patrouilleren en convooieren; in augustus ’17 werd de Marineluchtvaartdienst met zes uit Amerika geïmporteerde watervliegtuigen opgericht, nadat ruim vier jaar tevoren, in april 1913, het leger zijn eerste, zeer bescheiden Luchtvaartafdeling gekregen had: toen de

¹ C. J. Snijders: ‘De Nederlandse landmacht 1898–1923’, in *Gedenboek 1898–1923*, p. 211. ² C. J. Snijders, ‘Nota over de militaire toestand van Nederland’, 29 mei 1918, p. 10, OLZ, kab. no. 5063. Nagekomen bijlage no. 1 bij M. L. van Ham: ‘De verzorging van de Koninklijke Landmacht in 1939 en 1940’ (onuitgegeven studie van de Sectie krijgsgeschiedenis). Ook afgedrukt in *Bescheiden betreffende de buitenlandse politiek van Nederland 1848–1919, Derde periode, Vijfde deel 1917–1919 I*, p. 534–46 (1964). Verder aan te halen als: *Bescheiden buitenl. politiek 1917–1919 I*. ³ P. J. van Munnekrede: ‘De mobilisatie van de landmacht’, in *Nederland in de oorlogstijd*, p. 12.